

Karol Motyl

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

E-MAIL: k.motyl@ujd.edu.pl ORCID: 0000-0003-4203-6434

Czy to, co bliskie, można badać z daleka? Rozterki dotyczące wywiadów online z dawcami szpiku kostnego

STRESZCZENIE

Artykuł został napisany na podstawie doświadczeń związanych z przeprowadzeniem indywidualnych wywiadów z wykorzystaniem Internetu. Celem tekstu jest przedstawienie refleksji związanych z możliwościami, szansami i dylematy dotyczącymi zagrożeń i ograniczeń takiej formy zbierania danych. Wywiady zostały przeprowadzone z trojgiem dawców szpiku kostnego i dotyczyły ich doświadczeń w ciągu całej procedury donacji. Forma zdalna została wybrana ze względu na trwającą pandemię COVID-19 oraz trudności z ustaleniem terminu spotkania. Skonstruowane wnioski opierają się na spostrzeżeniach i doświadczeniach badacza oraz wypowiedziach samych dawców dotyczących udziału w tak przeprowadzonym wywiadzie online.

SŁOWA KLUCZOWE: wywiad online, dawcy szpiku kostnego, dylematy metodologiczne

Wprowadzenie

Krew od zawsze była uważana za źródło siły i życia. Już Hipokrates twierdził, że jest jednym z humorów wpływających na temperament człowieka, Galen natomiast odkrył, że żyły i tętnice transportują tę cenną tkankę po organizmie. Opisanie krążenia krwi przez Williama Harvey'a w 1616 roku stało się podwaliną pod dożylną podawanie substancji mających poprawić stan chorego, a odkrycie grup krwi przez Landsteinerja w 1900 roku zapoczątkowało rozwój współczesnej transfuzjologii. Kolejnym krokiem milowym stało się opracowanie techniki biopsji szpiku. Należy podkreślić, że pierwsze w Polsce (i prawdopodobnie na świecie) próby przeszczepienia szpiku kostnego podjął w 1938 roku Jan Rosenbusch w Klinice Pediatrii Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Dzięki trwającemu przez wiele dekad rozwojowi badań nad transplantacją szpiku kostnego i systematycznemu wzrostowi liczby wykonywanych zabiegów przeszczepienia, udało się uratować tysiące osób (Machowicz, 2014).

Transplantacja szpiku kostnego stosowana jest w procesie leczenia chorób krwi zarówno nowotworowych, jak i nienowotworowych. Dzięki niej możliwe

jest odbudowanie nieprawidłowo funkcjonującego lub zniszczonego układu krwiotwórczego. Przeszczepić można komórki od dawcy spokrewnionego, niespokrewnionego lub komórki macierzyste pochodzące od samego chorego (DKMS, 2021a). Dzięki dawcom szpiku coraz więcej pacjentów otrzymuje szansę na życie, dlatego tak ważne zarówno dla pacjentów, jak i rozwoju transplantologii jest to, aby kolejne osoby dokonywały rejestracji (DKMS, 2021b). Statystycznie każdego dnia czterech polskich dawców z bazy Fundacji DKMS oddaje krwiotwórcze komórki macierzyste dla chorych potrzebujących przeszczepienia (DKMS, 2021c). Z punktu widzenia wcześniej przytoczonych statystyk to wciąż mała liczba. Czynnikiem hamującym rejestrację nowych potencjalnych dawców jest brak rzetelnych informacji na temat transplantacji szpiku kostnego. Powoduje to tworzenie i reprodukcję mitów odnoszących się do procedury oddania szpiku, które rodzą obawę i nierzadko strach przed zagrożeniem zdrowia (często życia) oraz przed bólem.

Decyzja dotycząca zajęcia się problematyką dawców faktycznych szpiku kostnego ma podłoże biograficzne – miałem możliwość oddania szpiku kostnego dla biorcy niespokrewnionego. Refleksje pojawiające się po tym wydarzeniu były podstawą stawiania pytań między innymi o doświadczenia dawców faktycznych szpiku kostnego. Zabiegi koncepcyjne nad tą tematyką poprzedzone zostały przeglądem badań z zakresu transplantacji/oddawania szpiku kostnego. Na jego podstawie mogę uznać ten obszar jako *terra incognita* w naukach społecznych. Po dokonaniu rozeznania w polskich i zagranicznych internetowych bazach naukowych i repozytoriach, mogę stwierdzić, że żaden z tekstów naukowych nie dotyczył doświadczeń dawców szpiku kostnego, a jedynie ich zdrowia, funkcjonowania biologicznego, skutków ubocznych zabiegu, motywacji, postaw, altruizmu, satysfakcji. Można więc przypuszczać, że proponowane badania są w pewnym zakresie nowatorskie i mogą wypełnić niszę w dotychczasowym stanie wiedzy. Narracje faktycznych dawców szpiku kostnego mogą przyczynić się nie tylko do poszerzenia wiedzy o transplantacji, ale do zmiany zachowań i postaw dotyczących dbałości i odpowiedzialności za zdrowie, rozumiane jako wartość indywidualna i społeczna.

Aby ukierunkować swoje działania preparacyjne postanowiłem przeprowadzić trzy wywiady indywidualne z dawcami szpiku kostnego. Z uwagi na odległość oraz ich małą dyspozycyjność, wywiady przeprowadzone zostały przy użyciu komunikatora internetowego. Celem tego tekstu jest przedstawienie moich doświadczeń związanych z wykorzystaniem indywidualnego wywiadu online do badania bardzo osobistej sfery związanej z oddaniem szpiku kostnego.

Wywiad indywidualny online

Badania jakościowe można prowadzić na wiele sposobów, sięgając do tradycji socjologii, antropologii, innych dyscyplin nauk społecznych i humanistycznych, a także medycznych (Glinka i Czakon, 2021). Są coraz bardziej popularne do poznawania rzeczywistości edukacyjnej i jako takie mają niejednorodny charakter – poszczególne metody odwołują się do różnych założeń teoretycznych, przyjmują odmienne sposoby interpretacji zebranego materiału, występuje różnorodność strategii, paradygmatów, metod oraz rozwiązań teoretyczno-metodologicznych, a także dostrzegana jest złożoność praktyk badawczych (Kramkowska, Kunat, Szorc i Winiecka, 2022). Badania jakościowe pozwalają zrozumieć człowieka, a owo rozumienie ludzkich historii i motywów widoczne jest w przypadku stosowania najpopularniejszej i najbardziej znanej metody jakościowej, a mianowicie wywiadu (Maison, 2022). Choć ma on długą historię, to dopiero w drugiej połowie XX wieku zdefiniowano jego cechy i określono poszczególne jego rodzaje (Gudkova, 2012). Jako jeden z głównych sposobów pozyskiwania informacji, jest najogólniej opisywany jako rozmowa, której struktura i cel określone są przez osobę ją przeprowadzającą. To specyficzna interakcja wykraczająca poza spontaniczną wymianę opinii, a przez to będąca przestrzenią konstrukcji wiedzy (Kvale, 2011). Wywiad służy głównie do poznawania faktów, opinii i postaw danej zbiorowości. Materiał uzyskany drogą wywiadu pozwala ponadto na analizę układów i zależności między zjawiskami (Pilch, 1998). Wywiad jest stosowany w orientacji ilościowej i jakościowej. W wywiadzie jakościowym rezygnuje się z silnie ustrukturyzowanej jego formy (Pilch i Bauman, 2001) na rzecz kierowanej przez badacza rozmowy z osobą/osobami biorącymi udział w badaniu (Rubacha, 2008). Kvale (2011) stwierdza, że jest to specyficzna forma rozmowy, w czasie której na podstawie interakcji badacza z narratorem tworzy się wiedzę. Rubacha (2008) wyróżnia dwa kryteria klasyfikacji wywiadów. Pierwszym z nich jest stopień kierowania wywiadem przez badacza. Na podstawie tego kryterium wyróżniamy trzy formy: wywiad kompletnie kierowany, częściowo kierowany oraz mało kierowany. Drugie kryterium dotyczy liczby badanych uczestniczących w wywiadzie. Opierając się na tym kryterium, wyróżniamy wywiad indywidualny oraz wywiad grupowy. Wywiad jakościowy powinien mieć dość nieformalny charakter. Rozmówcy powinni czuć się tak, jakby brali udział w swobodnej rozmowie lub dyskusji bez poczucia udziału w sytuacji formalnej i sztucznej, zmierzającej do wydobycia od nich odpowiedzi. Osiągnięcie umiejętności zagwarantowania takiego nieformalnego stylu zależy od starannego zaplanowania i umiejętności prowadzenia wywiadu (Hancock, 1998). Fontana i Frey (2009) stwierdzają,

że wywiad w nieoficjalnych warunkach nie może być techniką neutralną, która polega na wymianie pytań i odpowiedzi. W tak stworzonej interakcji zaangażowany musi być zarówno narrator, jak i sam badacz. Ten aktywny charakter wywiadu znajduje wyraz w jego empatycznym prowadzeniu.

Prowadzenie badań, podczas których interakcja między badaczem a uczestnikiem odbywa się za pośrednictwem komunikacji online, od 20 lat cieszy się coraz większym zainteresowaniem (Salmons, 2012). Już w 1999 roku Jones opisał Internet jako motor zmian społecznych, ale także jako medium, które nieustannie się zmienia (Jones, 1999). Należy zwrócić szczególną uwagę na to, w jaki sposób Internet stał się częścią kształtowania sposobu wytwarzania wiedzy. Zmienia on sposób, w jaki identyfikujemy uczestników badań, jak uzyskujemy do nich dostęp i ustalamy ich wiarygodność. Ponadto Internet to medium pośredniczące w rozmowach i obserwacjach, co wpływa na sposób odczytywania uzyskanych od osób objętych badaniami informacji (Kaufmann i Tzanetakis, 2020). Niektórzy kwestionują jednak metodologiczne *novum* badań przez Internet. Przykładem jest Hine (2008), która nie dostrzega żadnych nieciągłości między etnografią internetową a konwencjonalną i określa ją raczej jako innowacyjną praktykę w rozpoznawalnej tradycji.

Badania porównujące wywiady online z wywiadami bezpośrednimi dają mieszane wyniki. Niektórzy badacze zgłaszają brak lub niewielkie różnice w wynikach uzyskanych za pośrednictwem tych dwóch form wywiadu (Deakin i Wakefield, 2014; Jenner i Myers, 2019; Johnson i in., 2021). Autorzy wskazujący na brak różnic między tymi wywiadami podkreślają, że obie formy przynoszą podobne efekty i nie różnią się czasem trwania ani zakresem poruszanych tematów (Jenner i in., 2019; Johnson i in., 2021; Krouwel i in., 2019). Część badań wskazuje jednak na większe korzyści w zakresie jakości danych w przypadku wywiadów bezpośrednich (Johnson i in., 2021; Krouwel i in., 2019), inne podkreślają lepszą jakość przy użyciu metod online (Nehls i in., 2015; Woodyatt i in., 2016). Daviesa i in. (2020) przeprowadzili przegląd danych jakościowych pochodzących z wywiadów bezpośrednich w porównaniu z internetowymi i stwierdzili, że wywiady online były często krótsze i bardziej rzeczowe oraz często charakteryzowały się niższym poziomem rozwoju relacji między badaczem a narratorem.

Wywiady online z dawcami faktycznymi szpiku kostnego

Proces oddawania szpiku kostnego, oprócz swojego medycznego wymiaru, jest źródłem wielu doświadczeń o bardzo osobistym (a wręcz intymnym) charakterze. W trakcie przygotowań procedury badawczej zdecydowałem

się na przeprowadzenie trzech wywiadów, które traktuję jako pierwsze rozpoznanie badanej problematyki – swoisty „zwiad badawczy”. Narratorami zostały osoby należące do Klubu Dawców DKMS, z którymi skontaktowałem się wykorzystując portale społecznościowe oraz popularne aplikacje komunikacyjne online. W trakcie tego pierwszego kontaktu krótko precyzowałem na czym będzie polegał udział w badaniu i przesyłałem swój numer telefonu, aby w miarę potrzeby móc w rozmowie odpowiedzieć na pojawiające się pytania. Po kilku dniach wspólnie ustalaliśmy termin wywiadu, realizowanego przez platformę StreamYadr. Aplikacja ta nie tylko ułatwiła mi i moim Narratorom organizację spotkania dając możliwość rozmowy niejako „twarzą w twarz”, ale także pozwoliła na rejestrację (nagranie) wywiadów w formie audio i wideo. Wywiad poprzedzała krótka rozmowa, w której wyjaśniałem specyfikę takiej formy zbierania danych oraz prosiłem o wyrażenie zgody na udział w badaniu oraz nagranie wizerunku. Następnie zadawałem pytanie otwierające i słuchałem opowieści Narratorów. Kolejnym etapem było zadanie pytań szczegółowych oraz zakończenie wywiadu.

Po realizacji trzech wywiadów online mogę stwierdzić, że dużym walem była łatwość komunikacji z narratorami przez komunikatory online oraz media społecznościowe. Natomiast, jeśli jakaś kwestia wymagała dyskusji czy sprecyzowania, w takich sytuacjach kontakt telefoniczny był wystarczający. W trakcie rozmów oraz wywiadów zastosowałem dobór narratorów metodą kuli śnieżnej – pierwsza osoba, z którą przeprowadziłem wywiad skontaktowała mnie z drugą osobą, a ta z kolei z trzecią biorącą udział w wywiadzie. Wywiady realizowane były w okresie wakacyjnym 2022, toteż dużą zaletą była elastyczność w wyborze terminu wywiadu internetowego. Moimi Narratorami były osoby, które nie dysponowały dużą ilością czasu wolnego, dlatego wspomniana elastyczność zapewniała czasową efektywność. Ważne w przeprowadzaniu wywiadów jest miejsce rozmowy. W moim przypadku wywiad był w pewien sposób „naturalny” – odbywał się jednocześnie w domu badacza i Narratora, co mogło budować atmosferę bezpieczeństwa, zaufania i komfortu. Podczas jednego wywiadu wystąpił czynnik losowy wymagający przełożenia wywiadu na inną godzinę ze względu na sytuację problemową. W takich okolicznościach wywiad online okazuje się mniej czaso- i kosztochłonny, gdyż zaistniały problem nie generował dodatkowych wydatków i nie wiązał się z wykorzystaniem większego nakładu czasu. Kolejną dostrzeżoną przeze mnie zaletą wywiadu online jest dystans (bariera ekranu) między prowadzącym wywiad a Narratorem, który może stwarzać wrażenie większej anonimowości i ułatwić narrację i udzielanie odpowiedzi na osobiste, trudne czy drażliwe pytania. Istotna była także możliwość nagrania opowieści

(audio) jak i zachowania narratora (wideo), gdyż badacz nie musi sporządzać obszerniejszych notatek, co mogłoby rozpraszać narratora.

Do negatywnych aspektów realizacji wywiadów online mogą zaliczyć brak wpływu na czynniki zakłócające, na przykład przeszkadzający w opowieści domownicy, szczekanie psa, które rozprasza narratora i badacza, dzwonek do drzwi powodujący przerwanie narracji). Brak bezpośredniego kontaktu zwiększający anonimowość mogą także rozpatrywać w kategoriach utrudnień – poczucie większej anonimowości i brak bezpośredniego kontaktu z badaczem może powodować zerwanie kontaktu przez narratora lub brak odpowiedzi z jego strony. Osobną grupą ograniczeń dla realizacji wywiadu online będą kwestie techniczne, takie jak: niska jakość połączenia internetowego (powodująca przerwy w narracji), problemy techniczne z aplikacją StreamYard, niska jakość dźwięku i wideo (brak możliwości dokładnej transkrypcji wywiadu oraz obserwacji zachowania narratora w czasie opowieści), słaba bateria urządzenia wykorzystywanego do połączenia ze strony narratora, wykorzystanie przez narratora telefonu zamiast laptopa (co często ma wpływ na jakość połączenia oraz jakość dźwięku i obrazu), trzymanie telefonu w ręce przez narratora (co wpływa na jakość obrazu i dźwięku, ogranicza możliwość gestykulacji oraz powoduje poczucie dyskomfortu i zmęczenia) oraz problem z kontaktem wzrokowym (czy patrzeć w kamerę czy okienko z narratorem). Jeszcze innymi wadami tego typu wywiadów będą koszty abonamentu w aplikacji StreamYard oraz brak możliwości uzyskania zgody narratora na piśmie na udział w badaniu i jego rejestrację.

Wywiad online w opinii innych badaczy

Realizacja wywiadów bezpośrednich może być problematyczna ze względu na ograniczenia czasowe, finansowe i logistyczne szczególnie wtedy kiedy ich uczestnicy są rozproszeni na większym terytorium. Pomimo tego, że wywiad taki stał się swego rodzaju standardem, wywiady online są przedstawiane jako drugi wybór lub alternatywa, gdy realizacja wywiadów bezpośrednich nie jest możliwa. Realizacja badań przez Internet zmniejsza odległość przestrzenną, co umożliwia ich łatwe umiędzynarodowienie bez ponoszenia kosztów podróży. W tym sensie wywiady online mogą być korzystne dla tych badaczy, którzy chcą nawiązać kontakt z osobami trudno dostępnymi, na przykład z osobami mniej mobilnymi fizycznie, odizolowanymi społecznie lub mieszkającymi na obszarach niebezpiecznych (O'Connor i Madge, 2001; O'Connor i in., 2008). Postuluje się również, że wywiady online mogą pozwolić na uzyskanie bardziej refleksyjnych odpowiedzi oraz być użyteczną płaszczyzną do zadawania osobistych, drażliwych lub kłopotliwych pytań

(Madge i O'Connor, 2004). Deakin i Wakefield (2014) opisali doświadczenia badaczy związane z wykorzystaniem wywiadu internetowego. Do aspektów związanych z pozyskiwaniem osób do udziału w badaniu można zaliczyć elastyczność w zakresie organizacji czasu wywiadu, ale także zniechęcenie potencjalnych narratorów do udziału w badaniu spowodowane brakiem znajomości obsługi danego komunikatora online lub niskim poziomem kompetencji cyfrowych. W warstwie logistycznej i technologicznej można wskazać kilka zalet: zmniejszenie obaw narratorów związanych ze zdrowiem i bezpieczeństwem podczas prowadzenia wywiadu, niskie koszty realizacji badania, efektywność czasową – większą elastycznością dotyczącą czasu wywiadu. Występują tutaj także wady: dystans między badaczem a narratorem może ułatwić uczestnikom rezygnację, ponieważ czują się mniej zaangażowani w proces niż w przypadku wywiadów bezpośrednich, problemy technologiczne w niektórych przypadkach prowadzą do problemów z jakością dźwięku, co utrudnia nagrywanie, problemy technologiczne z jakością łącza internetowego mogą utrudniać budowanie relacji oraz w niektórych przypadkach brak możliwości użycia kamery, ponieważ może obniżyć to jakość dźwięku. Ślęzak (2021) stwierdza, że wywiady online mogą przynieść obojętne korzyści, takie jak: (1) otwarcie na wykorzystanie lub nauczenie się używania technologii umożliwiających komunikowanie się audio-wideo online; (2) pominięcie trudności z udzieleniem wywiadu bezpośredniego ze względu na czas, środki finansowe czy doświadczenia; (3) dający większe poczucie bezpieczeństwa i anonimowości kontakt zdalny; (4) elastyczne dopasowywanie terminu, czasu trwania, miejsca wywiadu; (5) zbudowanie dobrej relacji w nieformalnej atmosferze, której może brakować podczas wywiadów.

W płaszczyźnie etycznej także występują zalety i wady. Do tych pierwszych zaliczyć można brak potrzeby pozyskiwania numerów telefonów od uczestników, możliwość wycofania się z realizacji wywiadu poprzez rozłączenie się (tzw. jednym kliknięciem), a także łatwa do zapewnienia anonimowość. Do wad zaliczamy następujące aspekty: ustne uzyskanie świadomej zgody może sprawić, że początek wywiadu przybierze bardzo formalny charakter, uczestnicy mogą czuć się nieswojo podczas filmowania we własnym domu. W kwestii budowania relacji słabą stroną wywiadów online mogą wydawać się problemy w nawiązywaniu relacji z nieśmiałym czy powściągliwym rozmówcą (Deakin i Wakefield, 2014). Binder (2022) określił czynniki zwiększające inkluzywność jak i aspekty wykluczające z udziału w wywiadach online. Proinkluzywny potencjał takich badań upatruje w przełamywaniu barier geograficznych, w możliwości bezpiecznego udziału w projekcie, w wyborze dogodnych warunków, w redukcji asymetrii władzy pomiędzy stronami roz-

mowy, a tym samym w podniesieniu poziomu etyczności zbierania danych. Dostrzega on także czynniki wykluczające. Do najbardziej znaczących zalicza poziom wykształcenia osób biorących udział w badaniu (ze wskazaniem na niższy od średniego).

Wady i ograniczenia wywiadu zapośredniczonego przez aplikację internetową wskazuje także Ślęzak (2021), wymieniając następujące obszary wyzwań dla badaczy i badanych: (1) kłopoty techniczne ze sprzętem, mikrofonem i jakością połączenia internetowego; (2) wątpliwości dotyczące bezpieczeństwa danych uzyskiwanych za pośrednictwem na przykład firmy dostarczającej oprogramowanie; (3) ryzyko nadmiernej otwartości badanego; (4) wątpliwości dotyczące autentyczności w odniesieniu do chęci kreowania własnego wizerunki rozmówców.

Zamiast zakończenia

Fakt, że obecnie wywiady odbywać się mogą online, wiąże się z dużymi dylematami – od ryzyka wykluczenia cyfrowego lub technologicznego potencjalnych uczestników, po konieczność uzyskania ich zgody na nagrywanie w formacie wideo. Z drugiej strony taka forma spotkania ma pewne praktyczne zalety – oznacza mniejszą inwestycję czasową dla obu zaangażowanych stron oraz daje większą kontrolę nad autoprezentacją oraz nad przestrzenią osobistą (Żadkowska i in., 2022). W tym miejscu chciałbym udzielić kilku wskazówek, które mogą być użyteczne dla osób realizujących wywiad w formie online:

- ważne jest medium, czyli przede wszystkim Internet – w miarę możliwości należy zadbać o to, aby jakość połączenia nie wpływała na jakość wywiadu;
- aplikacja odgrywa kluczową kwestię – oprogramowanie do prowadzenia wywiadu powinno być na tyle proste i intuicyjne w obsłudze, aby nie generowało problemów na przykład z włączeniem mikrofonu, limitem czasu i osób czy ustawieniem nagrania spotkania;
- urządzenie, jakim posługiwać się będą badacz i narrator również jest istotne – powinno zapewniać ciągłość połączenia internetowego oraz należy je tak ustawić, by rozmawiało się w miarę możliwości komfortowo, by nie ograniczać swobody (np. gestykulacji) którejkolwiek ze stron oraz by gwarantowało (na ile to możliwe) kontakt wzrokowy oraz dobrą jakość nagrania;
- należy zwrócić uwagę na miejsce przeprowadzenia wywiadu – ważne, aby rozmowa odbyła się w miejscu, w którym badacz i narrator będą czuć się swobodnie i dyskretnie, w którym nikt/nic nie będzie prze-

szkadzać lub przerywać, oraz które nie będzie generować szumu komunikacyjnego utrudniającego zrozumienie wypowiedzi (np. odgłosy zwierząt domowych);

- zarówno badacz jak i narrator, pomimo że znajdują się w dwóch różnych miejscach, powinni zapomnieć o dzielącym ich dystansie – ważne jest, aby przed rozpoczęciem nagrywania porozmawiać z narratorem, wyjaśnić specyfikę wywiadu, odpowiedzieć na jego pytania oraz rozwiązać wątpliwości; ważne jest tu zbudowanie klimatu zaufania i autentyczności;
- warto podać alternatywny sposób komunikacji – na przykład numer telefonu, w przypadku zerwania połączenia lub okoliczności losowych uniemożliwiających narratorowi punktualne rozpoczęcie wywiadu.

W zakończeniu chciałbym wskazać największe zalety prowadzenia wywiadu w formie online, którymi w mojej opinii są: elastyczność w wyborze terminu, wywiad „naturalny” – realizowany w domu narratora, mniejsza czasowa i kosztochłonność oraz specyficzny dystans, który może stwarzać wrażenie większej anonimowości. Natomiast głównymi wadami w mojej ocenie są: brak wpływu na czynniki zakłócające (np. rozpraszający domownicy, dzwonek do drzwi), niska jakość połączenia internetowego, problemy z aplikacją StreamYard, niska jakość dźwięku i wideo, brak bezpośredniego kontraltu z narratorem podczas przejawiania przez niego silnych emocji oraz utrudniony kontakt wzrokowy.

Tekst chciałbym podsumować wypowiedziami uzyskanymi od dwóch Narratorów po zakończonym wywiadzie online:

to, co na pewno było super, to kwestia łatwości znalezienia dobrej chwili na rozmowę, online łatwiej to zrobić, bo nie ma kwestii dojazdu itp., wadą jest oczywiście to, że rozmowa na żywo pozwala na kontakt bezpośredni, co sprzyja otwieraniu się. W online zawsze jest ta bariera ekranu. Wprawdzie lata pandemii przyzwyczyły mnie trochę do spotkań online i czuję się już na nich komfortowo, to... co na żywo, to na żywo (Narrator 1).

Jeśli chodzi o mój punkt widzenia to bardzo spodobał mi się cały pomysł. Tak jak mówiłam, raczej ludzie nie chcą słuchać całej historii ze szczegółami, a tu miałam okazję się podzielić. Fajne było to, że były gotowe konkretne pytania, ale one dobrze komponowały się w to, co mówiłam. Chodzi mi o to, że jak skończyłam jedną wypowiedź i było kolejne pytanie to ono było tak elastyczne, że pasowało z poprzedniej mojej wypowiedzi, ale też było zapytaniem i poruszało następny wątek. Co do wad to Internet, ale takie czasy mamy, że jest szybko i wygodnie. To tak jak z klubem dawcy, lepiej byłoby się spotykać na żywo. Co do samego pomysłu to dla mnie bez wad! (Narrator 2).

BIBLIOGRAFIA

- Andrejuk, K. (2020). Online qualitative research in immigrant communities: Opportunities and challenges during the pandemic. *Research & Methods*, 29(1), 55–73. <https://doi.org/10.18061/ask.v29i1.0004>
- Binder, P. (2022). Wywiady online w badaniach jakościowych okresu pandemii: inkluzywny potencjał, zagrożenie wykluczeniem i jakość gromadzonych danych. *Kultura i Edukacja*, 3(137), 38–62. <https://doi.org/10.15804/kie.2022.03.03>
- Davies, L., LeClair, K., Bagley, P., Blunt, H., Hinton, L., Ryan, S., Ziebland, S. (2020). Face-to-face compared with online collected accounts of health and illness experiences: A scoping review. *Qualitative Health Research*, 31(13), 2092–2012. <https://doi.org/10.1177/1049732320935835>
- Deakin, H., Wakefield, K. (2014). Skype interviewing: Reflections of two PhD researchers. *Qualitative Research*, 14(5), 603–616. <https://doi.org/10.1177/1468794113488126>
- Fontana, A., Frey, J.H. (2009). Wywiad. Od neutralności do politycznego zaangażowania, przekł. M. Skowrońska. W: N.K. Denzin, Y.S. Lincoln (red.), *Metody badań jakościowych*, t. 2, (s. 81–129). PWN.
- Glinka, B., Czakon, W. (2021). *Podstawy badań jakościowych*. PWE.
- Gudkova, S. (2012). Wywiad w badaniach jakościowych. W: D. Jemielniak (red.), *Badania jakościowe. Metody i narzędzia*, t. 2, (s. 111–129). PWN.
- Hancock, B., Ockleford, E., Windridge, K. (1998). *An Introduction to Qualitative Research*. Trent Focus Group.
- Hine, C. (2008). Virtual ethnography: modes, varieties, affordances. W: N. Fielding, N. Lee, G. Blank (red.), *The Sage Handbook of Online Research Methods* (s. 257–270). Sage.
- Jenner, B., Myers, C. (2019). Intimacy, rapport, and exceptional disclosure: A comparison of in-person and mediated interview contexts. *International Journal of Social Research Methodology*, 22(2), 165–177. <https://doi.org/10.1080/13645579.2018.1512694>
- Johnson, D., Scheitle, C., Ecklund, E. (2021). Beyond the inperson interview? How interview quality varies across inperson, telephone, and Skype interviews. *Social Science Computer Review*, 39, 1142–1158. <https://doi.org/10.1177/1049732321990360>
- Jones, S. (1999). *Doing Internet Research: Critical Issues and Methods*. Sage Publications.
- Kaufmann, M., Tzanetakis, M. (2020). Doing Internet research with hard-to-reach communities: methodological reflections on gaining meaningful access. *Qualitative Research*, 20(6), 927–944. <https://doi.org/10.1177/1468794120904898>
- Kramkowska, E., Kunat, B., Szorc, K., Winiecka, K. (2022). Badania jakościowe: teoria – praktyka badawcza – inspiracje. *Kultura i Edukacja*, 3(137), 9–13. <https://doi.org/10.15804/kie.2022.03.01>
- Krouwel, M., Jolly, K., Greenfield, S. (2019). Comparing Skype (video calling) and in-person qualitative interview modes in a study of people with irritable bowel syndrome: An exploratory comparative analysis. *BMC Medical Research Methodology*, 19, 1–9. <https://doi.org/10.1186/s12874-019-0867-9>
- Kvale, S. (2011). *Prowadzenie wywiadów*. PWN.
- Madge, C., O'Connor, H. (2004). Online methods in geography educational research. *Journal of Geography in Higher Education*, 28(1), 143–152.
- Maison, D. (2022). *Jakościowe metody badań społecznych*. PWN.
- Nehls, K., Smith, B., Schneider, A. (2015). Videoconferencing interviews as a data collection method. W: S. Hai-Jew (red.), *Enhancing qualitative and mixed methods research with technology* (s. 140–157). IGI-Global Publishing. <https://doi.org/10.4018/978-1-4666-6493-7.ch006>
- O'Connor, H., Madge, C. (2001). Cyber-mothers: online synchronous interviewing using conferencing software. *Sociological Research Online*, 5(4). DOI: 10.5153/sro.543

- O'Connor, H., Madge, C., Shaw, R., et al. (2008). Internet-based interviewing. W: N. Fielding, N. Lee, G. Blank (red.), *The SAGE Handbook of Online Research Methods* (s. 271–289). Sage.
- Pilch, T. (1998). *Zasady badań pedagogicznych*. Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Pilch, T., Bauman, T. (2001). *Zasady badań pedagogicznych*. Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Rubacha, K. (2008). *Metodologia badań nad edukacją*. WAiP.
- Salmons, J. (2012). Designing and conducting research with online interviews. W: J. Salmons (red.), *Cases in online interview research* (s. 1–30). Sage. <https://www.doi.org/10.4135/9781506335155>
- Ślęzak I. (2021). Zło konieczne, substytut, szansa – wykorzystanie komunikatora Skype w badaniach jakościowych. *Przegląd Socjologii Jakościowej*, 17(4), 88–113.
- Woodyatt, C., Finneran, C., Stephenson, R. (2016). In-person versus online focus group discussions: A comparative analysis of data quality. *Qualitative Health Research*, 26(6), 741–749. <https://doi.org/10.1177/1049732316631510>
- Żadkowska, M., Dowgiałło, B., Gajewska, M., Herzberg-Kurasz, M., Kostecka, M. (2022). The Sociological Confessional: A Reflexive Process in the Transformation From Face-To-Face to Online Interview. *International Journal of Qualitative Methods*, 21, 1–12, DOI: 10.1177/16094069221084785

SUMMARY

Can the Close be Tested from Afar?

Dilemmas Regarding Online Interviews with Bone Marrow Donors

The article was written on the basis of the experience of conducting individual interviews using the Internet. The aim of the text is to present reflections on the possibilities, opportunities and dilemmas regarding the threats and limitations of this form of data collection. Interviews were conducted with three actual bone marrow donors and covered their experiences throughout the donation procedure. The remote form was chosen due to the ongoing COVID-19 pandemic and difficulties with setting the date of the meeting. Constructed conclusions are based on the observations and experiences of the researcher and the statements of the Narrators themselves regarding participation in the online interview conducted in this way.

KEY WORDS: online interview, bone marrow donors, methodological dilemmas